

Study Circle Career Development Institute

महिला व बालविकास आयुक्तालय, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागातील क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय विभागातील समाजकल्याण आयुक्तालय - अंतर्गत विविध अधिकाऱ्यांच्या भरतीसाठी घेण्यात येणाऱ्या चाळणी परीक्षेसाठी उपयुक्त अशा मागील परीक्षातील प्रश्नसंग्रहांचे संकलन

सरळ सेवा भरती परीक्षा तयारी व मार्गदर्शन

(४) भारतीय अर्थव्यवस्था व विविध बाबीशी निगडीत मुद्दे

सरळ सेवा भरती परीक्षा तयारी व मार्गदर्शन

महिला व बालविकास आयुक्तालय, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागातील क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागातील समाजकल्याण आयुक्तालय – अंतर्गत विविध अधिकाऱ्यांच्या भरतीसाठी घेण्यात येणाऱ्या चाळणी परीक्षेसाठी उपयुक्त अशा मागील परीक्षातील प्रश्नसंग्रहांचे संकलन

- * सूचना : खालील परीक्षामध्ये विचारल्या गेलेल्या प्रश्नांची सुधारित अभ्यासक्रमातील घटक आणि उपघटकनिहाय परीक्षाभिमुख मांडणी केलेली आहे –

महिला बालविकास आयुक्तालय अधिकारी परीक्षा (२००२-१८)

- १) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, ६ जानेवारी, २००२
- २) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २९ फेब्रुवारी २००४
- ३) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, २० जून २००४
- ४) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, १८ जुलै २०१०
- ५) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, ३ ऑक्टोबर २०१०
- ६) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, ७ ऑक्टोबर २०१२
- ७) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २४ जानेवारी २०१६
- ८) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २३ डिसेंबर २०१८

समाजकल्याण अधिकारी परीक्षा (१९९७-२०१३)

- १) समाजकल्याण अधिकारी चाळणी परीक्षा, २ फेब्रुवारी १९९७
- २) विशेष जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ६ ऑगस्ट २००६
- ३) समाजकल्याण अधिकारी सरळ सेवा भरती परीक्षा, ७ जून २००९
- ४) गृहप्रमुख, शासकीय मागासवर्गीय वसतिगृह सरळ सेवा भरती परीक्षा, ७ ऑक्टोबर २०१०
- ५) समाजकल्याण अधिकारी सरळ सेवा भरती परीक्षा, २० जानेवारी २०१३
- ६) विशेष जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी व तत्सम पद, ९ जून २०१३

सहायक आयुक्त/प्रकल्प अधिकारी परीक्षा (२००१-१५)

- १) सहायक आयुक्त/प्रकल्प अधिकारी/ सहायक प्रकल्प अधिकारी परीक्षा डिसेंबर, २००१
- २) सहायक प्रकल्प अधिकारी चाळणी परीक्षा, १७ जानेवारी २०१०
- ३) सहायक आयुक्त/प्रकल्प अधिकारी/ सहायक प्रकल्प अधिकारी परीक्षा ३ ऑक्टोबर २०१५

शालेय शिक्षण व क्रीडा अधिकारी/अधीक्षक परीक्षा (२०००-१७)

- १) तालुका क्रीडा अधिकारी परीक्षा, ६ ऑगस्ट २०००
- २) शालेय अधीक्षक, सामान्य प्रशासन चाळणी परीक्षा, १३ ऑक्टोबर २००२
- ३) शिक्षण अधिकारी १८ जानेवारी, २००४
- ४) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ८ फेब्रुवारी २००९
- ५) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, १७ जुलै २०११
- ६) शालेय अधीक्षक, सामान्य प्रशासन चाळणी परीक्षा, १३ ऑक्टोबर २०१३

- ७) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ३१ मार्च २०१४
- ८) उपशिक्षण अधिकारी व तत्सम पदे चाळणी परीक्षा, १३ ऑगस्ट २०१७
- ९) उपशिक्षण अधिकारी व तत्सम पदे चाळणी परीक्षा, १३ ऑगस्ट २०१७

(१) महिला व बालविकास आयुक्तालय मर्यादित विभागीय स्पर्धा परीक्षा

महिला व बालविकास आयुक्तालयातील अधिकारी भरती परीक्षा

- १) जिल्हा महिला व बालविकास अधिकारी
- २) बालविकास प्रकल्प अधिकारी ग्रामीण (आयसीडीएस आयुक्तालय)
- ३) अधीक्षक/निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था
- ४) रचना व कार्यपद्धती अधिकारी
- ५) अधिव्याख्याता
- ६) सांख्यिकी अधिकारी

पेपर १ : मराठी, इंग्रजी, सामान्यज्ञान, निवडक कायदे व संस्था (१०० प्रश्न, २०० गुण)

(१) मराठी

- १) सर्वसामान्य शब्दसंग्रह
- २) वाक्यरचना
- ३) व्याकरण
- ४) म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग
- ५) उतान्यावरील प्रश्नांची उत्तरे

(२) इंग्रजी

- 6) Common Vocabulary
- 7) Sentence structure
- 8) Grammar
- 9) Use of Idioms and phrases & their meaning
- 10) Comprehension of passage

(३) सामान्यज्ञान

- ११) महाराष्ट्राचा इतिहास
- १२) महाराष्ट्राचा भूगोल
- १३) गणित
- १४) बुद्धिमत्ता चाचणी
- १५) चालू घडामोडी - जागतिक तसेच भारतातील चालू घडामोडी - राजकीय, औद्योगिक, आर्थिक, सामाजिक, शैक्षणिक, भौगोलिक, खगोलशास्त्रीय, सांस्कृतिक, वैज्ञानिक, इत्यादी

(४) शासनाशी संबंधित निवडक कायदे, संस्था, इ.

- १६) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५
- १७) महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा (अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जमाती, भटक्या जमाती/विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्ग यांचेकरिता आरक्षण) अधिनियम, २००१ (महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम क्र. ८/२००४)
- १८) महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम, २०१५ (सेवा हमी कायदा)
- १९) शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बदल्यांचे विनियमन व शासकीय कार्ये पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध अधिनियम, २००५

- २०) शासनाची विधीविषयक कामकाज चालविण्याची नियमावली, १९८४ (नियम क्रमांक ९२ व १०९)
- २१) राज्य महिला आयोग / महिला आर्थिक विकास महामंडळ
- २२) मानवी हक्क आयोग
- २३) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग

पेपर क्रमांक - २ : पदाच्या कर्तव्यासाठी आवश्यक ज्ञान (१०० प्रश्न, २०० गुण)

*** भारताचे संविधान, संसद व विधीमंडळ कामकाज व समित्या / १५**

- (१) भारताचे संविधान (सेवाविषयक बाबी व शिक्षणासंबंधित कलमे), संसद व विधीमंडळ कामकाज व विविध समित्या/१५

*** प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश / ५०**

- (२) महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम, १९८१ / ५
- (३) महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९ / ५
- (४) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम, १९७९ / ५
- (५) महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी, स्वीयेतर सेवा, निलंबन काळातील प्रदाने) नियम, १९८१ / ५
- (६) महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१ / ५
- (७) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वेतन) नियम, १९८१ / ५
- (८) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम, १९८२ / ५
- (९) महाराष्ट्र नागरी सेवा (अंशराशीकरण) नियम, १९८४ / ५
- (१०) मुंबई नागरी सेवा (प्रवासभत्ता) नियम, १९५९ / ५
- (११) विभागीय चौकशी नियम पुस्तिका / ५

*** महिला व बालविकास विभाग, एकात्मिक बालविकास सेवा योजना आयुक्तालय**

- (१२) महिला व बालविकास विभागांतर्गत अंमलबजावणी करण्यात येत असलेले कायदे व योजना/१५
- (१३) महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८/५
- (१४) एकात्मिक बालविकास सेवा योजना आयुक्तालयांतर्गत अंमलबजावणी करण्यात येत असलेल्या योजना /१५

(२) शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागातील क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय

तालुका क्रीडा अधिकारी परीक्षा

चाळणी परीक्षा प्रश्नपत्रिका (१०० प्रश्न, २०० गुण)

- १) राज्य, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या चालू घडामोडी
- २) भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह
- ३) **भारत व महाराष्ट्र** - राज्यशास्त्र व प्रशासन, संविधान, राजकीय प्रणाली, पंचायत राज, माहिती अधिकार कायदा
- ४) **भारतीय अर्थव्यवस्था व खालील बाबीशी निगडित मुद्दे -**
 - १) नियोजन
 - २) संसाधनांचे एकत्रीकरण
 - ३) वृद्धी व विकास
 - ४) रोजगार
 - ५) सर्वसमावेशक वाढ व त्यापासून निर्माण होणारे प्रश्न
- ५) सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान
- ६) महाराष्ट्र, भारत व जगाचा भूगोल महाराष्ट्राच्या भारांशासह

- ७) **क्रीडा** - आंतरराष्ट्रीय महत्वाच्या क्रीडा स्पर्धा, खेळाडूंनी विविध स्पर्धांमध्ये नोंदविलेले विक्रम, नामवंत खेळाडूंची आत्मचरित्रे, केंद्र व राज्यशासनाच्या क्रीडाविषयक योजना, केंद्र व राज्यशासनाचे क्रीडाविषयक पुरस्कार, क्रीडाविषयक नियम, क्रीडा स्पर्धांमधील विविध बाबी व उदभवणारी परिस्थिती
- ८) **बुद्धिमत्ता चाचणी** - अंकगणित, बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, सरासरी, दशांश अपूर्णांक व बुद्ध्यांक मापन

(३) सामाजिक न्याय व विशेष सहाय विभागातील

समाजकल्याण आयुक्तालयातील अधिकारी भरती अभ्यासक्रम

- १) सहायक आयुक्त, समाजकल्याण व तत्सम, गट-अ
- २) समाजकल्याण अधिकारी, गट-ब
- ३) गृहप्रमुख, गट-ब

चाळणी परीक्षा प्रश्नपत्रिका

(१) समाजकल्याण -

- १) समाजकार्य - इतिहास व तत्त्वज्ञान, समाजशास्त्र व अर्थशास्त्र
- २) मानवी अभिवृद्धी व व्यक्तिमत्व विकास - व्यक्तिमत्व व सामाजिकरण
- ३) भारतीय सामाजिक समस्या व उपाययोजना - कारणे, वंचितांच्या (स्त्रिया, मुले, युवक, वयोवृद्ध, दिव्यांग, कुटुंब) समस्या व सामाजिक कायदे
- ४) समाजकल्याण प्रशासन - राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील धोरणे, शासकीय व अशासकीय संघटनांचे कार्यक्रम व सेवा.
- ५) सामाजिक सुरक्षा कायदे - (पीसीआर, पीओए, बालकामगार)
- ६) सामाजिक कार्यकर्त्यांची भूमिका व स्वयंसेवी संस्थांचे योगदान व हस्तक्षेप

(२) सामान्य अध्ययन -

- ७) इतिहास
- ८) भूगोल, लोकसमुदाय व पर्यावरण
- ९) राज्यव्यवस्था, शासन, राजनीती व स्थानिक प्रशासन
- १०) अर्थव्यवस्था
- ११) विज्ञान
- १२) चालू घडामोडी

(३) गृहप्रमुख पद -

- १३) अध्यापन अभियोग्यता
- १४) संशोधन अभियोग्यता
- १५) वाचन आकलन, आधारसामग्री अर्थउकल
- १६) संप्रेषण, माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान
- १७) उच्च शिक्षण पद्धती
- १८) गृहविज्ञान - पोषक आहार, उपचारशास्त्रीय अन्न
- १९) प्रशासकीय नियम व सुविधा - वसतिगृहांचे उद्देश, प्रशासकीय जबाबदारी, आर्थिक बाबी, सोयीसुविधा पुरवठा, पर्यवेक्षण, पालकत्व, शिस्तपालन
- २०) मानसिक, बौद्धिक, व्यक्तिमत्व व कौशल्य विकासातील भूमिका, नवीन उपक्रम

(४) बुद्धिमापन विषयक प्रश्न -

परीक्षाभिमुख तयारीसाठी अभ्यासघटकांचे वर्गीकरण

* सुधारित अभ्यासक्रमातील घटक आणि उपघटकांची मागील २६ परीक्षातील प्रश्नांशी सांगड घातल्यास चाळणी परीक्षेची तयारी करताना त्याचे आपणास पुढील विभाग करता येतात. आपणास जी परीक्षा द्यावयाची आहे त्याशी संबंधित घटक आणि उपघटकांचा परीक्षाभिमुख अभ्यास करणे सोपे जावे या हेतूने सदर वर्गीकरण निश्चितच उपयुक्त आणि मार्गदर्शक ठरू शकते -

- १) इतिहास - भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह
- २) भूगोल - महाराष्ट्र, भारत व जगाचा भूगोल महाराष्ट्राच्या भारांशासह
- ३) राजकीय व्यवस्था - राज्यशास्त्र व प्रशासन, संविधान, राजकीय प्रणाली, पंचायत राज
- ४) भारतीय अर्थव्यवस्था
- ५) सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान
- ६) राज्य, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या चालू घडामोडी
- ७) लोकसमुदाय व पर्यावरण
- ८) बुद्धिमत्ता चाचणी व गणित
- ९) मराठी - सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाकप्रचार, उतान्यावरील प्रश्नांची उत्तरे
- १०) इंग्रजी - Vocabulary, Sentence structure, Grammar, Idioms and phrases, Comprehension

- ११) समाजकार्य व सामाजिक कार्यकर्त्यांची भूमिका
- १२) मानवी अभिवृद्धी व व्यक्तिमत्त्व विकास - मानव विकास, व्यक्तिमत्त्व व सामाजीकरण
- १३) बालकांचा शारीरिक, मानसिक व बौद्धिक विकास
- १४) भारतीय सामाजिक समस्या व उपाययोजना
- १५) महिला व बालविकास विभागाच्या योजना
- १६) एकात्मिक बालविकास आयुक्तालयाच्या योजना
- १७) समाजकल्याण प्रशासन - गृहप्रमुखाची प्रशासकीय जबाबदारी, अधिकार व कार्ये
- १८) शासनाशी संबंधित निवडक संस्था व आयोग - केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोग, राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग, राज्य महिला आयोग, महिला आर्थिक विकास महामंडळ
- १९) शासनाशी संबंधित निवडक कायदे - पेपर १ व २ मधील कायदे, प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश, महिला व बालविकास विभागाद्वारे अंमलबजावणी होणारे कायदे, सामाजिक सुरक्षा कायदे, महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८
- २०) गृहविज्ञान - पोषक आहार, उपचारशास्त्रीय अन्न

- २१) अध्यापन अभियोग्यता
- २२) क्रीडाविज्ञान आणि शारीरिक शिक्षण
- २३) उच्च शिक्षण पद्धती
- २४) माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान
- २५) संप्रेषण
- २६) संशोधन अभियोग्यता
- २७) आधारसामग्री अर्थउकल

- * महत्त्वाची सूचना : वरील नमूद सर्वच्या सर्व घटक आणि उपघटकांची तयारी करणे अनिवार्य नसून आपण जी चाळणी परीक्षा देत असाल त्यास संबंधित व पूरक असणाऱ्या निवडक घटकांचाच अभ्यास करावा.

महत्त्वाचे मुद्दे

- (१) इतिहास – भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह
- १) युरोपियन आणि अँग्लो – ब्रिटिश युद्धे
 - २) ब्रिटिश प्रशासन – गव्हर्नर जनरल्स आणि व्हाईसरॉयांची भूमिका
 - ३) ब्रिटिश राजवटीतील घटनात्मक सुधारणा, कायदे, आयोग व समित्या
 - ४) सामाजिक धार्मिक सुधारणा, शिक्षण आणि प्रेस
 - ५) ब्रिटिश राजवटीचा आर्थिक परिणाम
 - ६) राष्ट्रवाद आणि राजकीय संघटनांचा उदय
 - ७) क्रांतिकारक संघटना व राष्ट्रवाद
 - ८) काँग्रेस पक्ष – संस्थापक, अधिवेशने, ठराव, स्वातंत्र्य चळवळी- स्वदेशी, असहयोग, सविनय कायदेभंग, भारत छोडो
 - ९) शेतकरी आंदोलन आणि कृषी सुधारणा, कामगार चळवळी आणि कामगार संघटना
 - १०) स्वातंत्र्य आणि संबंधित समस्या, संयुक्त महाराष्ट्र चळवळ व स्वातंत्र्योत्तर भारत
- (२) भूगोल – महाराष्ट्र, भारत व जगाचा भूगोल महाराष्ट्राच्या भारांशासह
- १) सूर्यमाला आणि पृथ्वी-अक्षांश आणि रेखांश, भूकंप आणि ज्वालामुखी, खडक
 - २) जागतिक विभाग – भौगोलिक वैशिष्ट्ये, हवामान – वातावरण, वारे आणि महासागर प्रवाह
 - ३) जगाचा सामाजिक भूगोल – लोकसंख्या, भाषा, वंश, भौगोलिक राजकारण, जागतिक स्थाने आणि सीमा
 - ४) जगाचा आर्थिक भूगोल – खनिजे आणि ऊर्जा साधने, उद्योग, वाहतूक आणि पर्यटन, वने आणि पर्यावरण, कृषी
 - ५) भारताचा भौतिक भूगोल – हिमालय, पर्वत, पठार, वाळवंट क्षेत्र, किनारी भाग, बेटे, नद्या, हवामान व पर्जन्यमान
 - ६) भारताचा सामाजिक व राजकीय भूगोल – लोकसंख्या, भाषा, जमाती, स्थाने आणि सीमा, भौगोलिक राजकारण
 - ७) भारताचा आर्थिक भूगोल – कृषी, वनस्पती, वने, खनिजे, उद्योग, वाहतूक आणि पर्यटन, शहरे, व्यापार
 - ८) महाराष्ट्राचा भौतिक भूगोल – सह्याद्री आणि त्याच्या पर्वतरांगा, नद्या आणि धरणे, खडक, माती, पीके, वने व वनस्पती
 - ९) महाराष्ट्राचा सामाजिक व राजकीय भूगोल – लोकसंख्या, स्थलांतर, जमाती, जिल्ह्यांची निर्मिती व सीमारेषा
 - १०) महाराष्ट्राचा आर्थिक भूगोल – कृषी, वनस्पती, खनिजे, ऊर्जा संसाधने, उद्योग, वाहतूक आणि पर्यटन, शहरे, व्यापार
- (३) राजकीय व्यवस्था – भारत व महाराष्ट्र – राज्यशास्त्र व प्रशासन, संविधान, राजकीय प्रणाली, पंचायत राज
- १) संविधान
 - २) राजकीय प्रणाली
 - ३) राज्यशास्त्र व प्रशासन
 - ४) पंचायत राज
 - ५) माहिती अधिकार कायदा
- १) संविधान सभा, स्रोत, समित्या, चिन्हे, प्रस्तावना, ठळक आणि मूलभूत वैशिष्ट्ये, कलमे
 - २) मूलभूत हक्क/एफआर, डीपी, एफडी, घटना दुरुस्त्या, आयोग आणि मंडळे
 - ३) केंद्र-राज्य संबंध, न्यायपालिका
 - ४) संसद, राज्य विधीमंडळ, राजकीय पक्ष व निवडणुका
 - ५) केंद्रीय प्रशासकीय यंत्रणा – कार्यकारी, विधिमंडळ

- ६) राज्य सरकार आणि प्रशासन - कार्यकारी, विधिमंडळ
- ७) स्थानिक स्वराज्य संस्थांची उत्क्रांती, ७३ वी आणि ७४ वी दुरुस्ती, जिल्हा प्रशासन
- ८) ग्रामपंचायत, तालुका पंचायत, जिल्हा परिषद आणि ग्रामविकास
- ९) माहिती अधिकार कायदा - उत्क्रांती, उद्देश, महत्वाची कलमे, दुरुस्त्या व परिशिष्टे
- १०) माहिती अधिकार कायदा - अंमलबजावणी यंत्रणा, राज्य व केंद्रीय माहिती आयोग, आयुक्त, अधिकारी, अपील

(४) भारतीय अर्थव्यवस्था - पुढील बाबीशी निगडित मुद्दे - नियोजन, संसाधनांचे एकत्रीकरण, वृद्धी व विकास, रोजगार, सर्वसमावेशक वाढ व त्यापासून निर्माण होणारे प्रश्न

- १) नियोजन
- २) संसाधनांचे एकत्रीकरण
- ३) वृद्धी व विकास
- ४) रोजगार
- ५) सर्वसमावेशक वाढ व त्यापासून निर्माण होणारे प्रश्न

- १) नियोजन यंत्रणा, नीती आयोग, जिल्हा नियोजन समिती
- २) राष्ट्रीय उत्पन्न - जीव्हीए, जीडीपी, अर्थसंकल्प, सार्वजनिक खर्च, आर्थिक आणि वित्तीय धोरणे - कर महसूल
- ३) कृषी - ग्रामीण विकास आणि सहकार क्षेत्र
- ४) उद्योग - पायाभूत सुविधा आणि सेवा क्षेत्र, विदेशी व्यापार, बँकिंग
- ५) वाढ आणि विकास - क्षेत्रीय वाढ, एसडीजी, पंचवार्षिक योजना व विकास कार्यक्रम
- ६) विकास कार्यक्रम - महिला, मुले, ज्येष्ठ नागरिक यांच्या संदर्भात
- ७) रोजगार निर्मिती कार्यक्रम, बेकारी - कारणे, स्वरूप, प्रकार, रोजगार निर्मिती कार्यक्रम
- ८) गरिबी - संकल्पना, गरिबीचे मोजमाप, दारिद्र्य निर्मूलन कार्यक्रम
- ९) विविध वंचित गटांच्या संदर्भात सर्वसमावेशकता
- १०) शिक्षण, आरोग्य, सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रातील वाढ - विविध घटकासाठी सवलती व अनुदाने

(५) सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान

- १) भौतिकशास्त्र (फिजिक्स)
- २) रसायनशास्त्र (केमिस्ट्री)
- ३) प्राणिशास्त्र (झूलॉजी)
- ४) वनस्पतिशास्त्र (बॉटनी)
- ५) आरोग्यशास्त्र (हायजीन)

- १) गतीशास्त्र, उष्णता, लहरी - प्रकाश, ध्वनी, विद्युतचुंबकीय लहरी
- २) विद्युतशास्त्र, चुंबकत्व, अणुविज्ञान, खगोलशास्त्र आणि अंतराळ विज्ञान
- ३) आवर्त सारणी - धातू आणि अधातू, रासायनिक अभिक्रिया - आम्ल, क्षार, संयुगे
- ४) सेंद्रिय रसायनशास्त्र - हायड्रोकार्बन्स, कीटकनाशके, इंधन, वायू, खते
- ५) पेशीविज्ञान व चयापचयन, प्राण्यांचे वर्गीकरण आणि उदाहरणे, प्राणी शरीरविज्ञान
- ६) उपयुक्त आणि हानीकारक प्राणी - पशुपालन, दुग्धव्यवसाय, कुक्कुटपालन
- ७) वनस्पतींचे वर्गीकरण आणि उदाहरणे, कृषीविज्ञान व वनशास्त्र
- ८) उपयुक्त आणि हानीकारक वनस्पती - फलोत्पादन आणि फुलशेती
- ९) मानवी शरीर प्रणाली - चेतासंस्था, रक्ताभिसरण, पचन व उत्सर्जन संस्था, स्नायू व अस्थि,
- १०) आरोग्य आणि रोग - रोगप्रसार व कारक घटक, रोगनिदान, उपचार आणि कार्यक्रम, अन्न आणि पोषण

- (६) राज्य,राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या चालू घडामोडी -
- १) जागतिक राजकीय घटना - संघटना, आंतरराष्ट्रीय संबंध, मानवी हक्क विषयक घटना, संरक्षणविषयक घटना, जागतिक स्तरावरील आर्थिक घडामोडी
 - २) राष्ट्रीय राजकीय घटना - निवडणुका, प्रशासन, न्यायालयीन निकाल, आयोग, कायदे व घटनादुरुस्त्या, आंदोलने
 - ३) आर्थिक व वित्तीय घटना अर्थसंकल्प व सार्वजनिक वित्त, बँकिंग व वित्त, कृषी व ग्रामीण विकास, दारिद्र्य व बेकारी, विदेश व्यापार,
 - ४) वैज्ञानिक घटना - ऊर्जा तंत्रज्ञान व आण्विक प्रकल्प,आयसीटी, अवकाशविज्ञान, वैज्ञानिक संस्था व संशोधक, जैवतंत्रज्ञान, रोगविज्ञान
 - ५) सामाजिक व शैक्षणिक घटना - सामाजिक सुरक्षेचे उपक्रम व पुढाकार, शैक्षणिक व आरोग्य क्षेत्रातील घटना, रोजगार निर्मिती व कौशल्य विकास
 - ६) भौगोलिक व पर्यावरणविषयक घटना - प्रकाशझोतातील स्थळे, राजकीय भूगोल, पर्यावरण परिषदा, संवर्धन, कायदे, आपत्तीव्यवस्थापन
 - ७) नेमणुका, नियुक्ती व प्रकाशझोतातील व्यक्ती
 - ८) पारितोषिक, पुरस्कार व बहुमान
 - ९) सांस्कृतिक व साहित्यिक घटना - संगीत व नृत्य, चित्रपट, यात्रा, संस्था व स्मारके, साहित्यिक घटना
 - १०) क्रीडा क्षेत्राविषयक घटना व सामान्यज्ञान - महत्त्वाचे दिवस व वर्ष, सर्वप्रथम, सर्वात मोठे/छोटे, घटनाक्रम
- (७) लोकसमुदाय व पर्यावरण - लोकसमुदाय आणि पर्यावरण आंतरक्रिया, प्रदूषणाचे स्रोत, प्रदूषणाचे घटक आणि त्यांचा मानवी जीवनावरील परिणाम, नैसर्गिक व ऊर्जा साधनसंपत्तीचे शोषण, नैसर्गिक आपत्ती आणि ती कमी करण्यासाठी उपाययोजना
- (८) बुद्धिमत्ता चाचणी -अंकगणित,बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, सरासरी, दशांश अपूर्णांक व बुद्ध्यांक मापन
- १) संख्या आणि वर्णमालिका, सांकेतिक भाषा, साम्य, तुलना, वर्गीकरण
 - २) मशीन इनपुट आणि चिन्हे, गणितीय तर्क, परिच्छेदांवरून निष्कर्ष काढणे
 - ३) विधाने आणि युक्तिवाद, विधाने आणि गृहितके, विधाने आणि निष्कर्ष
 - ४) बैठक व मांडणी व्यवस्था, नातेसंबंध
 - ५) आकृत्यांवरील प्रश्न, घनावरील प्रश्न
 - ६) संख्याप्रणाली - लसावि, मसावि, वर्गमूळ आणि घनमूळ
 - ७) बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, दशांश अपूर्णांक, सरासरी, संभाव्यता, टक्केवारी, गुणोत्तर आणि प्रमाण
 - ८) वेळ आणि अंतर,रेल्वे, बोट आणि जलप्रवाह, काळ आणि काम
 - ९) नफा आणि तोटा, विक्री आणि खरेदी, साधे आणि चक्रवाढ व्याज
 - १०) भूमिती - क्षेत्रफळ, घनफळ आणि परिमिती, घड्याळ, कॅलेंडर, वय, दिशानिर्देश, वेन आकृत्यांवरील समस्या
- (९) मराठी - सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाक्यप्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग, उतान्यावरील प्रश्नांची उत्तरे
- (१०) इंग्रजी- Common Vocabulary, Sentence structure, Grammar, Use of Idioms and phrases & their meaning, Comprehension of passage

(११) समाजकार्य व सामाजिक कार्यकर्त्यांची भूमिका

- १) समाजकार्याचा इतिहास व तत्त्वज्ञान
- २) समाजशास्त्र व मानसशास्त्र
- ३) सामाजिक अर्थशास्त्र
- ४) सामाजिक समस्या ओळखण्यात व समुचित धोरणाचा विकास करण्यात समाज कार्यकर्त्यांची भूमिका
- ५) समाजकल्याणात स्वयंसेवी संस्थांचे योगदान व हस्तक्षेप

(१२) मानवी अभिवृद्धी व व्यक्तिमत्त्व विकास

*** मानव विकास -**

- १) व्यक्तीच्या एकूण आयुर्मानातील मानवी अभिवृद्धी व विकास
- २) मानव विकासाची तत्त्वे व सिद्धांत
- ३) मानव विकास हक्काचे यथार्थदर्शन
- ४) कुटुंबाच्या लोकसंख्याशास्त्रीय व सामाजिक परिस्थितीतील बदल
- ५) महिलांचा अभ्यास, कुटुंब कल्याण कार्यक्रम - सद्यःकालीन दृष्टिकोन

*** व्यक्तिमत्त्व व सामाजिकीकरण-**

- १) व्यक्तिमत्त्वाच्या उपपत्ती व सामाजिकीकरण यांचे अध्ययन
- २) सामाजिकीकरणाच्या पद्धती व गतिशीलता
- ३) विभिन्न संस्कृतीतील विविध कुटुंबांच्या संदर्भातील सामाजिकीकरण
- ४) विशेष गरजा असलेली बालके - मध्यस्थीसाठी / हस्तक्षेपासाठी / थांबविण्यासाठी कार्यक्रम
- ५) धोका असलेली बालके - बालकामगार, रस्त्यावरील मुले, बाल दुर्व्यवहार, दीर्घकाल आजारी असलेली बालके

(१३) बालकांचा शारीरिक, मानसिक व बौद्धिक विकास

- १) बाल विकास तत्त्वे व टप्पे आयुर्मान विकास
- २) मानव विकास व वर्तन यांचे सिद्धांत
- ३) मानसिक व बौद्धिक विकास - बुद्ध्यांक, भावनांक
- ४) आयक्यू व इक्यूची व्यक्तिमत्त्व व कौशल्य विकासातील भूमिका
- ५) बाल संगोपन
- ६) बाल्यावस्थापूर्व घ्यावयाची काळजी व विकास - नवीन दिसून येणारे कल, कार्यतंत्रे, संनियंत्रण व देखभाल
- ७) बाल्यावस्थेतील व पौंगडावस्थेतील विकासाच्या समस्या व अकार्यक्षमता मार्गदर्शन व समुपदेशन
- ८) प्रगत बाल अभ्यास पद्धती व बालकांच्या मूल्यमापनातील प्रगती

(१४) भारतीय सामाजिक समस्या व उपाययोजना

- १) भारतीय सामाजिक समस्यांची संकल्पना व कारक घटक यांचे विश्लेषण
- २) भारतातील वंचितांच्या (कुटुंबे, स्त्रिया, मुले, युवक, वयोवृद्ध, दिव्यांग, कुटुंब) समस्या व उपाययोजना
- ३) सामाजिक समस्यांच्या बाबतीतील हस्तक्षेप - सूक्ष्म व मोठ्या स्तरावरील शासनाचे व स्वयंसेवी प्रयत्न

(१५) महिला व बालविकास विभागाच्या योजना

- १) महिला धोरण २००१
- २) महिलांच्या सुरक्षिततेसाठी महाराष्ट्र शासनाच्या योजना - मनोधैर्य
- ३) लैंगिक समानता व महिला हक्कांचे बळकटीकरण - माझी कन्या भाग्यश्री योजना, सुकन्या योजना

- ४) **शैक्षणिक उपक्रम** – मुलगी वाचवा मुलगी शिकवा, किशोरी शक्ती योजना, राजीव गांधी किशोरी सबलीकरण योजना , सावित्रीबाई फुले कन्या कल्याण पारितोषिक योजना, सावित्रीबाई फुले शिष्यवृत्ती
- ५) **आरोग्यविषयक योजना** – जननी सुरक्षा अभियान, प्रजनन व बाल आरोग्य कार्यक्रम
- ६) **महिला आर्थिक सक्षमीकरण** – महिला प्रशिक्षण केंद्र अनुदान, महिलांना स्वयंरोजगार अनुदान, सुमतीबाई सुकळीकर उद्योगिनी महिला सक्षमीकरण योजना

(१६) एकात्मिक बालविकास आयुक्तालयाच्या योजना

- १) एकात्मिक बालविकास सेवा योजनेचे लाभार्थी
- २) आयसीडीएस योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा
- ३) पूरक पोषण आहार
- ४) लसीकरण – ३ वर्षापेक्षा कमी वयाची बालके, ३-६ वर्षाची बालके
- ५) आरोग्य तपासणी
- ६) संदर्भ आरोग्य सेवा
- ७) अनौपचारिक शालेयपूर्व शिक्षण
- ८) पोषण आणि आरोग्य शिक्षण
- ९) आरोग्य व स्वच्छता
- १०) गर्भवती व स्तनदामाता- टिटॅनसची लस, लोहयुक्त व जंतनाशक गोळ्या
- ११) वाढीवर देखरेख – हिमोग्लोबीन, बॉडीमास इंडेक्स तपासणी
- १२) जीवन कौशल्य – १५ ते ४५ वर्षांच्या महिला
- १३) व्यवसायिक प्रशिक्षण – ११ ते १८ वर्षांच्या किशोरी
- १४) कुपोषण मुक्तीसाठी ग्राम बाल विकास केंद्रे
- १५) बाल संगोपन योजना

(१७) समाजकल्याण प्रशासन

- १) सामाजिक न्याय खाते – रचना, विभाग, संचालनालये, आयुक्तालये
- २) राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील शासकीय व स्वयंसेवी संस्था – रचना, कार्ये, भूमिका व धोरणे
- ३) शासकीय व अशासकीय संघटनांचे कार्यक्रम व सेवा – कुटुंबे, स्त्रिया, युवक, वयोवृद्ध व मुले यांच्यासाठी
- ४) कुटुंबे, मुले, स्त्रिया, वयस्कर आणि विशेष गरजा असलेले लोक यांच्याबाबतीत समाज कार्याद्वारे हस्तक्षेप

*** गृहप्रमुखाची प्रशासकीय जबाबदारी, अधिकार व कार्ये**

- १) वसतिगृहांचे उद्देश, नियम व सुविधा पुरवठा
- २) गृहप्रमुखाची प्रशासकीय व आर्थिक जबाबदारी
- ३) पर्यवेक्षण, पालकत्व, शिस्तपालन

(१८) शासनाशी संबंधित निवडक संस्था व आयोग –

- १) केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोग
- २) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग
- ३) राज्य महिला आयोग
- ४) महिला आर्थिक विकास महामंडळ

- * **केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोग**
 - १) मानवी हक्क आयोगाची निर्मिती, स्वरूप, कायदेशीर आधार, उद्दिष्ट्ये
 - २) केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोगाची रचना - अध्यक्ष, सदस्य - निवड, नेमणुका, कालावधी, जबाबदाऱ्या
 - ३) आयोगाचे कामकाज - अधिकार, भूमिका, कार्ये, यंत्रणा व अधिकारी
 - ४) महाराष्ट्र मानवी हक्क आयोगाची महत्त्वाची कामगिरी व योगदान
 - ५) मानवी हक्क आयोगाशी संबंधित महत्त्वाच्या बाबी
- * **राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग**
 - १) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाची निर्मिती, स्वरूप, कायदेशीर आधार, उद्दिष्ट्ये
 - २) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाची रचना - अध्यक्ष, सदस्य - निवड, नेमणुका, कालावधी, जबाबदाऱ्या
 - ३) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाचे कामकाज - अधिकार, भूमिका, कार्ये, यंत्रणा व अधिकारी
 - ४) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाची महत्त्वाची कामगिरी व योगदान
 - ५) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाशी संबंधित महत्त्वाच्या बाबी
- * **राज्य महिला आयोग**
 - १) राज्य महिला आयोगाची निर्मिती, स्वरूप, कायदेशीर आधार, उद्दिष्ट्ये
 - २) राज्य महिला आयोगाची रचना - अध्यक्ष, सदस्य - निवड, नेमणुका, कालावधी, जबाबदाऱ्या
 - ३) राज्य महिला आयोगाचे कामकाज - अधिकार, भूमिका, कार्ये, यंत्रणा व अधिकारी
- * **महिला आर्थिक विकास महामंडळ**
 - १) महिला आर्थिक विकास महामंडळ - रचना, कार्ये, कामगिरी
 - २) महिला आर्थिक विकास महामंडळाच्या योजना व योगदान
- (१९) **शासनाशी संबंधित निवडक कायदे**
 - १) पेपर १ मधील महत्त्वाचे कायदे
 - २) महिला व बालविकास विभागाद्वारे अंमलबजावणी होणारे कायदे
 - ३) सामाजिक सुरक्षा कायदे
 - ४) महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८
 - ५) प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश - पेपर २ मधील महत्त्वाचे कायदे
- * **पेपर - १ मधील महत्त्वाचे कायदे**
 - १) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५
 - २) महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम, २०१५ (सेवा हमी कायदा)
 - ३) शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बदल्यांचे विनियमन व शासकीय कार्ये पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध अधिनियम, २००५
 - ४) शासनाची विधीविषयक कामकाज चालविण्याची नियमावली, १९८४
- * **महिला व बालविकास विभागाद्वारे अंमलबजावणी होणारे कायदे**
 - १) अनैतिक व्यापार प्रतिबंध अधिनियम १९५६
 - २) हुंडा प्रतिबंध कायदा १९६१
 - ३) वैद्यकीय गर्भपात अधिनियम १९७१
 - ४) लिंग निदान प्रतिबंधक अधिनियम, गर्भधारणापूर्व व प्रसूतिपूर्व निदान तंत्र अधिनियम, १९९४
 - ५) कौटुंबिक हिंसाचार पासून महिलांचे संरक्षण अधिनियम कायदा २००५
 - ६) लैंगिक हिंसा प्रतिबंध - पॉस्को, शक्ती कायदा
 - ७) महिला कल्याणासाठीचे कायदे

* सामाजिक सुरक्षा कायदे

१) महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा (अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जमाती, भटक्या जमाती/विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्ग यांचेकरिता आरक्षण) अधिनियम, २००१ (महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम क्र. ८/२००४)

* महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८

- १) बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) अधिनियमाचा उद्देश व गरज
- २) बालन्याय अधिनियमातील महत्त्वाची कलमे व तरतुदी, शिक्षेची तरतूद
- ३) बालन्याय अधिनियमाशी संबंधित यंत्रणा व अधिकारी
- ४) बालक हक्कांचा जाहीरनामा
- ५) बालकामगार मुक्ती अभियान

* प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश – पेपर २ मधील महत्त्वाचे कायदे

- १) महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम, १९८१
- २) महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९
- ३) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम, १९७९
- ४) महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी, स्वीयेतर सेवा, निलंबन काळातील प्रदाने) नियम, १९८१
- ५) महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१
- ६) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वेतन) नियम, १९८१
- ७) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम, १९८२
- ८) महाराष्ट्र नागरी सेवा (अंशराशीकरण) नियम, १९८४
- ९) मुंबई नागरी सेवा (प्रवासभत्ता) नियम, १९५९
- १०) विभागीय चौकशी नियम पुस्तिका

(२०) गृहविज्ञान – पोषक आहार, उपचारशास्त्रीय अन्न

- १) पोषक आहाराचे मूलघटक
- २) पोषक आहार विषयक जीव-रसायनशास्त्र
- ३) अन्नविषयक सूक्ष्मजीवशास्त्र
- ४) सार्वजनिक पोषक आहार
- ५) उपचारशास्त्रीय पोषक आहार

(२१) अध्यापन अभियोग्यता

- १) अध्यापनाचे स्वरूप, उद्दिष्टे, वैशिष्ट्ये, मूलभूत व आवश्यक बाबी
- २) अध्ययनकर्त्याची वैशिष्ट्ये
- ३) अध्यापनावर परिणाम करणारे घटक
- ४) अध्यापनाच्या पद्धती
- ५) अध्यापन साधने
- ६) मूल्यमापन पद्धती

(२२) क्रीडाविज्ञान आणि शारीरिक शिक्षण

- १) क्रीडाशास्त्र
- २) शारीरिक शिक्षण
- ३) क्रीडा मानसशास्त्र
- ४) क्रीडा प्रशिक्षण व मार्गदर्शन - प्रशिक्षण संस्था व क्रीडा विद्यापीठे
- ५) क्रीडा व्यवस्थापन - क्रीडा स्पर्धांचे आयोजन , क्रीडा स्पर्धादरम्यान उदभवणारी परिस्थिती

(२३) उच्च शिक्षण पद्धती

- १) भारतातील उच्च शिक्षण व संशोधन संस्थांची संरचना
- २) औपचारिक व दूरशिक्षण
- ३) व्यावसायिक / तांत्रिक व सर्वसाधारण शिक्षण
- ४) मूल्य आधारित शिक्षण

(२४) माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान

- १) माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान - अर्थ, फायदे, तोटे व वापर
- २) सर्वसाधारण संक्षिप्त रूपे व परिभाषा
- ३) इंटरनेट व ई मेलचे मूलभूत आधार

(२५) संप्रेषण

- १) संप्रेषणाचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये, टप्पे
- २) संप्रेषणाचे प्रकार
- ३) अवरोधक आणि परिणामकारक वर्ग संप्रेषण

(२६) संशोधन अभियोग्यता

- १) संशोधनाचा अर्थ, वैशिष्ट्ये आणि प्रकार
- २) संशोधनाचे टप्पे
- ३) संशोधनाच्या पद्धती, संशोधनाचे नीतिशास्त्र
- ४) शोधनिबंध, लेख, कार्यसत्र, चर्चासत्र, परिषद व परिसंवाद
- ५) प्रबंध लेखन त्याची वैशिष्ट्ये आणि रूपरेखा

(२७) आधारसामग्री अर्थउकल

- १) आधारसामग्रीचे स्रोत, संपादन आणि अर्थउकल
- २) संख्यात्मक व गुणात्मक आधारसामग्री
- ३) आधारसामग्रीचे आलेखीय प्रतिरूपण व प्रतिचित्रण

तालुका क्रीडा अधिकारी, महिला बालविकास आयुक्तालय अधिकारी, समाजकल्याण अधिकारी

चाळणी परीक्षेसाठी उपयुक्त – मागील परीक्षातील प्रश्नसंग्रह

(४) भारतीय अर्थव्यवस्था व विविध बाबीशी निगडीत मुद्दे

- १) नियोजन यंत्रणा, नीती आयोग, जिल्हा नियोजन समिती
- २) राष्ट्रीय उत्पन्न – जीव्हीए, जीडीपी, अर्थसंकल्प, सार्वजनिक खर्च, आर्थिक आणि वित्तीय धोरणे – कर महसूल
- ३) कृषी – ग्रामीण विकास आणि सहकार क्षेत्र
- ४) उद्योग – पायाभूत सुविधा आणि सेवा क्षेत्र, विदेशी व्यापार, बँकिंग
- ५) वाढ आणि विकास – क्षेत्रीय वाढ, एसडीजी, पंचवार्षिक योजना व विकास कार्यक्रम
- ६) विकास कार्यक्रम – महिला, मुले, ज्येष्ठ नागरिक यांच्या संदर्भात
- ७) रोजगार निर्मिती कार्यक्रम, बेकारी – कारणे, स्वरूप, प्रकार, रोजगार निर्मिती कार्यक्रम
- ८) गरिबी – संकल्पना, गरिबीचे मोजमाप, दारिद्र्य निर्मूलन कार्यक्रम
- ९) विविध वंचित गटांच्या संदर्भात सर्वसमावेशकता
- १०) शिक्षण, आरोग्य, सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रातील वाढ – विविध घटकासाठी सवलती व अनुदाने

तालुका क्रीडा अधिकारी/शिक्षण अधिकारी/अधीक्षक परीक्षा (२०००-१७)

- १) तालुका क्रीडा अधिकारी परीक्षा, ६ ऑगस्ट २०००
- २) शालेय अधीक्षक, सामान्य प्रशासन चाळणी परीक्षा, १३ ऑक्टोबर २००२
- ३) शिक्षण अधिकारी १८ जानेवारी, २००४
- ४) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ८ फेब्रुवारी २००९
- ५) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, १७ जुलै २०११
- ६) शालेय अधीक्षक, सामान्य प्रशासन चाळणी परीक्षा, १३ ऑक्टोबर २०१३
- ७) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ३१ मार्च २०१४
- ८) उपशिक्षण अधिकारी व तत्सम पदे चाळणी परीक्षा, १३ ऑगस्ट २०१७
- ९) उपशिक्षण अधिकारी व तत्सम पदे चाळणी परीक्षा, १३ ऑगस्ट २०१७

१) नियोजन यंत्रणा, नीती आयोग, जिल्हा नियोजन समिती

- १) क्रयशक्ती-समतेच्या आधारे विचार करता पहिल्या चार अर्थव्यवस्थांचा क्रम कोणता?
 - १) अमेरिका, चीन, जपान, भारत
 - २) अमेरिका, जपान, चीन, भारत
 - ३) अमेरिका, जपान, जर्मनी, चीन
 - ४) अमेरिका, चीन, भारत, जर्मनी

- २) मिश्र अर्थव्यवस्था म्हणजे अशी अर्थव्यवस्था जेथे
- १) खाजगी क्षेत्राचे वर्चस्व असते
२) खाजगी क्षेत्र व सार्वजनिक क्षेत्र या दोघांचीही भूमिका महत्त्वाची असते
३) सरकार आणि खाजगी उद्योगपती संयुक्तरीत्या प्रत्येक उद्योगधंद्याची जबाबदारी स्वीकारतात.
४) खाजगी क्षेत्रातील सर्व व्यवहारांवर सरकारी नियंत्रण नसते.
- ३) नियोजन मंडळाची स्थापना या वर्षी झाली.
- १) १९४७ २) १९५० ३) १९५१ ४) १९५२
- ४) भारतात राष्ट्रीय आर्थिक नियोजन केव्हा सुरु झाले.
- १) १९४७ २) १९५० ३) १९५१ ४) १९४९
- ५) भारतातील कोणत्या राज्याने स्वतःला सळसळते (Vibrant) असे विशेषण लावून गुंतवणूकदारांना आकर्षित केले आहे?
- १) गुजरात २) महाराष्ट्र ३) बिहार ४) कर्नाटक
- ६) भारताचे नियोजन मंडळ हे आहे.
- १) घटनात्मक समिती २) कायदेशीर समिती ३) स्वतंत्र व स्वायत्त समिती ४) सल्लागार समिती

२) राष्ट्रीय उत्पन्न - जीव्हीए, जीडीपी, अर्थसंकल्प, सार्वजनिक खर्च, कर महसूल

राष्ट्रीय उत्पन्न - जीव्हीए, जीडीपी

- १) वित्तीय महामंडळाची नेमणूक भारतीय संविधानाच्या कलमाखाली केली जाते.
- १) २८० २) २८२ ३) २७५ ४) २७१ (१)
- २) भारताचे राष्ट्रीय उत्पन्न मोजण्याचा व्यक्तिगत प्रयत्न प्रथम.....यांनी केला.
- १) श्री. दादाभाई नौरोजी २) श्री. व्ही.के.आर.व्ही.राव
३) श्री. एम्. जी. रानडे ४) श्री. जी. के. गोखले
- ३) शास्त्रीय पध्दतीने राष्ट्रीय उत्पन्न मोजण्याचा पहिला प्रयत्न यांनी केला.
- १) डॉ. व्ही.के.आर.व्ही. राव २) निलकण्ठ रथ
३) चिदाम्बरम् ४) कोणी नाही
- ४) भारतात (भांडवलविषयक) 'विश्वस्त तत्त्व' कोणी प्रतिपादन केले ?
- १) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर २) महात्मा गांधी
३) पंडित जवाहरलाल नेहरू ४) डॉ. मनमोहन सिंग
- ५) २०११-१२ मध्ये भारतातील कोणत्या राज्यात दरडोई उत्पन्नातील वाढ सर्वाधिक आहे?
- १) गुजरात २) बिहार ३) महाराष्ट्र ४) कर्नाटक

- ६) महानियंत्रक व महालेखापरीक्षक हा म्हणून कार्य करित असतो.
- १) लोक स्वातंत्र्याचा संरक्षक
२) सार्वजनिक वित्ताचा संरक्षक
३) सरकारचा प्रमुख कायदेविषयक सल्लागार
४) नियोजन मंडळाचा सचिव

अर्थसंकल्प, सार्वजनिक खर्च

- १) 'अर्थसंकल्पीय तूट' या संज्ञेचा नेमका अर्थ कोणता ?
- १) महसुली जमा आणि महसुली खर्च यांतील अंतर
२) एकूण जमा आणि एकूण खर्च यातील अंतर
३) राजकोषिय तूट व प्राथमिक तूट
४) क्रमांक दोन व तीन दोन्ही
- २) खालीलपैकी कोणत्या सरकारच्या अर्थसंकल्पीय साधनांमध्ये परदेशी मदत ही साधननिर्मिती ठरू शकते ?
- १) स्थानिक स्वराज्य संस्था सरकार
२) केंद्र सरकार
३) राज्य सरकार
४) वरीलपैकी कोणतेही नाही.

कर महसूल

- १) केंद्र सरकारकडून राज्य सरकारांकडे हस्तांतरित करायच्या कर महसुलाचे निर्धारण खालीलपैकी कोण करते ?
- १) केंद्र सरकारचे अर्थ खाते
२) वित्त आयोग
३) कर आयोग
४) योजना आयोग
- २) VAT हे कोणत्या करासंदर्भात लावण्यात येणार आहे ?
- १) आयकर
२) विक्रीकर
३) जकात कर
४) अबकारी कर
- ३) खालीलपैकी कोणत्या करप्राप्तीची केंद्र व राज्य सरकारमध्ये विभागणी केली जाते ?
- १) शेती उत्पन्नावरील व जमीन धारणेवरील कर
२) मालमत्ता व अबकारी कर
३) प्राप्तिकर व उत्पादन शुल्क
४) वर्तमानपत्रे व त्यातील जाहिरातीवरील कर

३) कृषी - ग्रामीण विकास आणि सहकार क्षेत्र

- १) अधिक उत्पादन देणाऱ्या बियाण्यांचे कार्यक्रम खालील वर्षापासून सुरू करण्यात आले -
- १) १९६३-६४
२) १९६४-६५
३) १९६५-६६
४) १९६६-६७
- २) 'दूधाचा महापूर योजना' खालीलपैकी कोणत्या वर्षापासून सुरू झाली ?
- १) १९७१
२) १९७२
३) १९७३
४) १९७४
- ३) 'महाराष्ट्र एकात्मिक ग्रामीण विकास' कार्यक्रमाची सुरुवात या वर्षी झाली.
- १) १९७९
२) १९८०
३) १९८१
४) १९८२
- ४) 'नाबार्ड'ची स्थापना कोणत्या वर्षी झाली ?
- १) १९९०
२) १९८९
३) १९८२
४) १९७५

- ५) राष्ट्रीय कृषी व ग्रामीण विकास बँक या वर्षी स्थापन झाली.
१) १९८३ २) १९८५ ३) १९८२ ४) १९८०
- ६) नाबार्डचे अधिकृत भांडवल कोटी रुपये आणि वसूल भांडवल कोटी रुपये आहे.
१) ५०० कोटी रु. आणि १०० कोटी रुपये
२) ४०० कोटी रु. आणि ५० कोटी रुपये
३) ३०० कोटी रु. आणि ३० कोटी रुपये
४) वरीलपैकी नाही
- ७) पहिली भूविकास बँक कोणत्या राज्यात स्थापन करण्यात आली होती?
१) पंजाब २) उत्तर प्रदेश ३) राजस्थान ४) तामिळनाडू
- ८) स्वातंत्र्योत्तर काळात सहकारी शेतीचा पहिला प्रयोग कोणत्या राज्यात सुरू झाला ?
१) महाराष्ट्र २) उत्तरप्रदेश ३) मध्यप्रदेश ४) पंजाब
- ९) भारतातील शेतकऱ्यांना जागतिक व्यापार संघटनेच्या आव्हानांना तोंड देता यावे यासाठी कोणता उपाय करण्याला शरद जोशी यांनी विरोध दर्शविला आहे?
१) शेतीसंशोधन केंद्र उभारणे २) शेतकऱ्यांच्या कंपनी स्थापणे
३) शेतीवरील बंधने उठविणे ४) शेतीला आर्थिक संरक्षण देणे
- १०) भारतीय शेती मोठ्या प्रमाणावर कोणत्या प्रकारची आहे?
१) सहकारी शेती २) व्यक्तिगत शेती ३) सामूहिक शेती ४) राज्य शेती
- ११) हरित क्रांतीचे वैशिष्ट्य हे आहे -
१) कृषी व्यवसायाचे यांत्रिकीकरण २) कर्जाची सोय
३) शेती संशोधन ४) वरील सर्व
- १२) हरितक्रांती खालीलपैकी कोणत्या घटकामुळे यशस्वी झाली आहे ?
अ) खतांचा जास्त वापर ब) संकरित बियाणांचा वापर
क) कीटकनाशकांचा व तणनाशकांचा वापर ड) यांत्रिक शेती
पर्यायी उत्तरे :
१) अ, ब, क बरोबर २) ब, क बरोबर ३) ब, क, ड बरोबर ४) वरील सर्व
- १३) ग्रामीण भागात मूलभूत सोयी आणि पायाभूत सुविधा पुरविणाऱ्या 'भारत निर्माण' कार्यक्रमात कोणत्या घटकांचा समावेश आहे ?
अ) विद्युतीकरण ब) शिक्षण क) रस्ते ड) पिण्याचे पाणी
पर्यायी उत्तरे :
१) (अ), (ब) आणि (ड) २) (अ) आणि (क) फक्त
३) (अ), (ब) आणि (क) ४) (अ), (क) आणि (ड)

- १४) "महाराष्ट्र सहकारी संस्था (सुधारणा) अध्यादेश २०१३" ची ठळक वैशिष्ट्ये कोणती आहेत ?
अ) संस्थांच्या व्यवस्थापकीय समितीचा कार्यकाळ ५ वर्षासाठी निश्चित.
ब) संस्थांच्या व्यवस्थापकीय समितीत अनुसूचित जाती/जमाती व महिलांना योग्य प्रतिनिधित्व.
क) थकबाकीवर सभासदांना नोटीस बजावण्याचे अधिकार गृहनिर्माण संस्थांना प्रदान.
ड) संस्थांवर प्रशासक नेमण्याचा राज्यशासनाचा अधिकार.

पर्यायी उत्तरे :

- १) (अ), (ब) आणि (क) २) (ब), (क) आणि (ड)
३) (अ), (ब) आणि (ड) ४) (अ) आणि (क) फक्त
- १५) महाराष्ट्रात आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल व लहान शेतकऱ्यांना याद्वारे कर्जपुरवठा केला जातो.
१) सहकारी पतसंस्था २) राष्ट्रीयकृत बँका
३) व्यापारी बँक ४) विभागीय ग्रामीण बँका

४) उद्योग - पायाभूत सुविधा आणि सेवा क्षेत्र, विदेशी व्यापार, बँकिंग

उद्योग - पायाभूत सुविधा आणि सेवा क्षेत्र

- १) 'महाराष्ट्र औद्योगिक विकास महामंडळाची' स्थापना कोणत्या वर्षी झाली ?
१) १९५९ २) १९६० ३) १९६१ ४) १९६२
- २) २०११ नुसार लघुउद्योगांची भांडवल गुंतवणूक मर्यादा किती कोटी रुपये होती ?
१) २ कोटी रुपये २) ३ कोटी रुपये ३) ४ कोटी रुपये ४) ५ कोटी रुपये
- ३) नोव्हेंबर, २०१२ पर्यंत महाराष्ट्रातील मान्यताप्राप्त विशेष आर्थिक क्षेत्रामधील सर्वात जास्त प्रकल्प क्षेत्रातील आहेत.
१) कोकण २) पुणे ३) औरंगाबाद ४) अमरावती
- ४) भारतात औद्योगिक विकासासाठी कर्ज पुरवठा करणारी शिखर संस्था कोणती ?
१) यु.टी.आय्. २) एल.आय्.सी. ३) आय्.एफ्.सी.आय्. ४) आय्.डी.बी.आय्.
- ५) SEZ (सेझ) हे कशाचे संक्षिप्त रूप आहे ?
१) विशेष कृषी क्षेत्र २) विशेष पर्यटन क्षेत्र ३) विशेष शिक्षक क्षेत्र ४) विशेष आर्थिक क्षेत्र
- ६) व्यक्तिगत संगणक तयार करणारी जगातील सर्वात मोठी कंपनी कोणती ?
१) कॉम्पॅक कॉम्प्युटर कंपनी २) बी. पी. एल.
३) पाटनी कॉम्प्युटर्स ४) सॅमसुंग
- ७) खालीलपैकी कोणत्या उद्योगांचा नवरत्न उद्योगांमध्ये समावेश करण्यात आलेला आहे ?
१) भारत हेवी इलेक्ट्रिक लिमिटेड २) भारत पेट्रोलियम कॉर्पोरेशन लिमिटेड
३) महानगर टेलिफोन निगम लिमिटेड ४) वरील सर्व

- ८) भारतातील टेलिव्हिजन प्रेक्षकांचे सर्वेक्षण करणारी संस्था कोणती?
१) रॅम (RAM) २) टॅम (TAM) ३) आय आर एस (IRS) ४) एबीसी (ABC)

- ९) आयएसआय मार्क उत्पादकांनी निविदेत सहभाग घेतला नाही तेव्हा

अ) ६०% आदेश निम्नतमधारक उत्पादकास (एल-१) द्यावेत.

ब) ४०% आदेश एल-२ उत्पादकास एल-१ दरावे द्यावेत.

पर्यायी उत्तरे :

१) केवळ विधान 'अ' बरोबर आहे

२) केवळ विधान 'ब' बरोबर आहे.

३) दोन्ही विधाने बरोबर आहेत.

४) दोन्ही विधाने चुकीची आहेत.

विदेशी व्यापार

- १) गॅटचे नामांतर आता जागतिक व्यापार संघटना (WTO) म्हणून दिनांक रोजी झाले.
१) १-१-१९९६ २) १-१-१९९५ ३) १-१-१९९४ ४) १-४-१९९५
- २) थेट विदेश गुंतवणुकीत महाराष्ट्राचा देशात पहिला क्रमांक आहे. देशातील एकूण प्रस्तावित थेट विदेशी गुंतवणुकीच्या किती टक्के गुंतवणूक महाराष्ट्रात झाली आहे?
१) २१% २) २२% ३) २३% ४) २४%
- ३) २०१०-११ मध्ये भारताची आयात सर्वाधिक या देशाकडून झालेली आहे.
१) इराण २) सौदी अरेबिया ३) यु.एस.ए. ४) चीन
- ४) भारत जागतिक व्यापार संघटनेचे सदस्य राष्ट्र आहे.
१) तात्पुरते २) कायम ३) संस्थापक ४) नाममात्र
- ५) भारत सरकारने वारंवार रुपयाचे अवमूल्यन का केले आहे?
१) निर्यात वाढावी म्हणून
२) आयातीला पर्याय मिळावा म्हणून
३) परकीय चलनाचा साठा वाढविण्यासाठी
४) आंतरराष्ट्रीय व्यापारात भारताचा वाटा वाढावा म्हणून

बँकिंग

- १) भारतीय रिझर्व्ह बँकेची स्थापना या वर्षी झाली.
१) १९३५ २) १९४२ ३) १९४७ ४) १९५०
- २) बेसल-३ प्रणालीचा कालावधी कोणता आहे ?
१) २०११ - २०१५ २) २०१२ - २०१६ ३) २०१३ - २०१७ ४) २०१४ - २०१८

- ३) रिझर्व्ह बँकेच्या परिपत्रकानुसार १ जानेवारी २०१३ पासून कोणती धनादेश प्रणाली लागू करण्यात आली ?
१) सी. एस. टी. २०१०
२) सी. टी. एस. २०११
३) सी. टी. एस. २०१२
४) सी. टी. एस. २०१०
- ४) वस्तूंच्या किमती नियमित करण्याच्या दृष्टीने रिझर्व्ह बँक ऑफ इंडियाचे प्रभावी साधन म्हणजे
१) नैतिक समजावणी
२) व्याजाच्या दरात बदल करणे
३) खुल्या बाजारात रोख्यांची खरेदी-विक्री करणे
४) राखीव निधीच्या प्रमाणात बदल करणे.

५) वाढ आणि विकास – क्षेत्रीय वाढ, एसडीजी, पंचवार्षिक योजना व विकास कार्यक्रम

- १) बाराव्या पंचवार्षिक योजनेमध्ये अंदाजित विकास दर किती दर्शविला आहे ?
१) ३.०० %
२) ४.२० %
३) ७.५० %
४) ८.२० %
- २) इ.स. १९९१ पासून सुरु झालेल्या उदारीकरणाच्या प्रक्रियेपासून हे क्षेत्र गुंतवणुकीबाबत उपेक्षित राहिले.
१) दूरसंचार
२) माहिती तंत्रज्ञान
३) व्यवस्थापन
४) सिंचन

६) विकास कार्यक्रम – महिला, मुले, ज्येष्ठ नागरिक यांच्या संदर्भात

- १) महाराष्ट्रामध्ये 'राजीव गांधी जीवनदायी आरोग्य योजना' कधी पासून सुरु झाली ?
१) २ जुलै २०१२
२) २ ऑगस्ट २०१२
३) २ सप्टेंबर २०१२
४) २ डिसेंबर २०१२
- २) लिंग सक्षमीकरण मापन (GEM) यासाठी कोणत्या बाबी विचारात घेतल्या जातात ?
अ) महिलांचा आर्थिक सहभाग
ब) महिलांचा शिक्षणातील सहभाग
क) महिलांचा राजकीय सहभाग
ड) महिलांचा निर्णय प्रक्रियेतील सहभाग
- पर्यायी उत्तरे :**
१) (अ) आणि (ड) फक्त
२) (अ), (ब) आणि (ड)
३) (अ), (क) आणि (ड)
४) (अ) आणि (क) फक्त

७) रोजगार निर्मिती कार्यक्रम, बेकारी – कारणे, स्वरूप, प्रकार, रोजगार निर्मिती कार्यक्रम

- १) अँसोचाम अहवालानुसार १ जानेवारी ते १५ डिसेंबर २०१२ या दरम्यान भारतामध्ये आर्थिक क्षेत्रात नोकरीच्या निर्मितीमध्ये किती प्रमाणात घट झाली ?
१) १०.२%
२) १५.९६ %
३) २१.०० %
४) ०७.६० %
- २) भारतामध्ये जास्तीत जास्त काम करणारे लोक आहेत.
१) प्राथमिक क्षेत्रात
२) द्वितीय क्षेत्रात
३) तृतीय क्षेत्रात
४) यापैकी कोणतेही नाही

- ३) 'बीज भांडवल योजने'चा उद्देश खालीलपैकी आहे -
- १) शेती उत्पादन वाढविणे
२) बेरोजगार व्यक्तींना प्रोत्साहन देणे
३) बचतगटांना कमी व्याजाने पैसा देणे
४) वरीलपैकी एकही नाही
- ४) ग्रामीण गरिबांच्या स्वयंरोजगारासाठीची सध्याची एकमेव योजना कोणती?
- १) स्वर्णजयंती शहरी रोजगार योजना
२) स्वर्णजयंती ग्राम स्वयंरोजगार योजना
३) राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना
४) संपूर्ण ग्रामीण रोजगार योजना

८) गरिबी - संकल्पना, गरिबीचे मोजमाप, दारिद्र्य निर्मूलन कार्यक्रम

- १) खालीलपैकी कोणते विधान सत्य आहे ?
- १) भारत हा श्रीमंत देश असून त्यात गरीब लोक राहतात
२) भारत हा गरीब देश असून त्यात गरीब लोक राहतात
३) भारत हा श्रीमंत देश असून त्यात श्रीमंत लोक राहतात
४) भारत हा गरीब देश असून त्यात श्रीमंत लोक राहतात

९) विविध वंचित गटांच्या संदर्भात सर्वसमावेशकता

- १) पंतप्रधानांच्या हस्ते आधार योजनेचा आरंभ कोणत्या जिल्ह्यामधून करण्यात आला ?
- १) अमरावती
२) ठाणे
३) नंदुरबार
४) चंद्रपूर

**This is The End of the Free Sample
To Enrol for the Course Click on**

<https://www.studycircleonline.com/courses/woman-and-child-development-course-/47>
<https://www.studycircleonline.com/courses/taluka-sports-officer-course/46https://>
www.studycircleonline.com/courses/officer-recruitment-exam-course-in-social-welfare-commissionerate/42